

מועד הגשה - 18 במאי 2022.
מהות התביעה – כספית, צווי עשה.
סכום התביעה: אינו ניתן להערכה. מעל 2.5 מליון ש"ח.
סכום תביעה אישי – 65,267 ש"ח.
הבקשה פטורה מאגרה, לפי תקנה 20(31) לתקנות בתי המשפט (אגרות), תשס"ז-2007.

בעניין:

1. אורן גנור

נושא תעודת זהות מס' 033296096
מרחוב החלוץ 4, ירושלים 9626104
מספר טלפון: 052-8373132
כתובת דואר אלקטרוני - orenganor@gmail.com

2. שי עזרי

נושא תעודת זהות מס' 054029525
מרחוב לבונה 33, רמת השרון 4704236
מספר טלפון: 058-4278832
כתובת דואר אלקטרוני - ozeryshai@gmail.com

על ידי באי-כוחם גיל רון (מ.ר. 14921),
חמד סואעד (מ.ר. 91140) ואסף פינק (מ.ר. 47378)
ממשרד גיל רון, קינן ושות', עורכי-דין
מבית לסין, רחוב ויצמן 32, תל אביב 6209105
מס' טל': 03-6967676; מס' פקס': 03-6967673
כתובת דואר אלקטרוני - office@ronlaw.co.il

המבקשים

- נ ג ד -

מ.א. אוטומטים בע"מ

חברה פרטית מספר 514816131
מרחוב שמעון הבורסקאי 6, בת ים 5959247

המשיבה

(לא קיים הליך נוסף)

בקשה לאישור תובענה ייצוגית

בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006

בית המשפט הנכבד מתבקש כדלקמן :

(א) לאשר למבקשים להגיש תובענה ייצוגית נגד המשיבה, בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות);

נוסח התובענה הייצוגית מצורף לבקשה זו כנספח 1;

(ב) לקבוע, בהתאם לסעיפים 10 ו-14(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות, כי התובענה תוגש בשם אנשים המתניידים בכיסא גלגלים ונמוכי קומה, וכן בשם עיוורים ואנשים עם ירידה בראייה המגבילה את תפקודם;

(ג) לקבוע, בהתאם לסעיפים 4(א)(1) ו-14(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המבקשים יהיו התובעים המייצגים, וכי באי-כוחם החתומים על בקשה זו יהיו באי-הכוח המייצגים בתובענה הייצוגית;

(ד) לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המעשים המתוארים בבקשה זו מגבשים עילות תביעה של הפרת החובה לבצע התאמות נגישות, לפי סעיף 19נא(א) לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 (להלן: חוק שוויון זכויות), וכן הפליית אנשים מחמת מוגבלותם לפי סעיף 19' לחוק שוויון זכויות;

(ה) לקבוע, בהתאם לסעיפים 14(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות, כי אלה יהיו הסעדים בתובענה הייצוגית:

(1) חיוב המשיבה להחליף את כל מכוונת המזון האוטומטיות שהיא הבעלים, המחזיקה או המפעילה שלהן, או להתאימן, כך שהמכוונת המחליפות או המותאמות יעמדו בכל הדרישות הבאות:

(א) גובה אמצעי ההפעלה המותקנים אנכית, וכן פתחי קלט ופלט, לרבות פתח להעברת כרטיס אשראי, יהיה בין 90 ס"מ ל-130 ס"מ מעל פני הרצפה; ועומק ההגעה המירבי לאמצעי ההפעלה יהיה כאמור להלן: כשהגובה הוא 90 ס"מ – עומק של 50 ס"מ, כשהגובה הוא 130 ס"מ – עומק של 0 ס"מ, ובטווח גובה שבין 90 ל-130 ס"מ – בין 50 ס"מ ל-0 ס"מ לפי יחס ליניארי יורד (ובלשון המקצועית - אינטרפולציה או בִּינּוּן);

(ב) גובה המרכז של כל הצגים יהיה 100 ס"מ עד 120 ס"מ מעל פני הרצפה;

(ג) המכוונת יכללו לפחות שני אמצעי תקשורת חלופיים להפעלתן ולקבלת המידע (קלט ופלט), כגון אמצעים חזותיים ואמצעים מישושיים או אמצעים חזותיים ואמצעים קוליים;

(ד) הפעלת אמצעי קלט ופעולות פלט תלווה במשוב קולי, אשר יכלול הנחיות הפעלה, אימות ההפעלה, הודעת שגיאה, תצוגת מידע וכל מידע הדרוש להפעלת המכונה;

- (ה) תתאפשר השמעה חוזרת של פלט הדיבור באופן אוטומטי או לפי דרישת המשתמש ;
- (ו) מיקום המכונות יוכל להיות מזוהה באמצעים כגון סימן מאתר או שלט קולי ;
- (ז) גודל הגופן של מידע המופיע על הצג יהיה מ-15 מ"מ לפחות, אם הדבר מתאפשר מבחינה טכנית ;
- (ח) זמן התגובה המרבי של המכונה לא יפחת מ-60 שניות ; ובמצב של הגבלת זמן הפעולה (timeout), לפני שתופסק הפעולה תינתן התרעה למשתמש והזדמנות להמשיך את הפעולה ;
- (ט) אמצעי ההפעלה יותקנו כך שהפעלתם תהיה קלה, ביד אחת, תוך הפעלת כוח קטן מ-22 ניוטון ;
- (י) סידור לחיצים כמו בטלפון, על לחיץ הספרה 5 תופיע בליטה ;
- (יא) הצגים יותקנו כך שלא יהיה החזר אור מהצג (Nonreflective) ;
- וכן בכל הדרישות האחרות הקבועות בתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), תשע"ג-2013 (להלן : תקנות הנגישות), ובכל דרישות התקנים שאליהם תקנות הנגישות מפנות ;
- (2) הטלת איסור על המשיבה להפעיל כל מכונה אשר איננה עומדת בכל הדרישות הנזכרות לעיל ;
- (3) פיצוי כל חברי הקבוצה בגין הנזק שנגרם להם בקשר עם עילות התביעה, בסכום של 65,267 שקלים לכל חבר קבוצה עבור כל מעשה עוולה בתוספת הפרשי הצמדה, ולחלופין בסכום אחר שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד ;
- (4) מינוי בעל תפקיד שיפקח על ביצוע פסק הדין ; וכן
- (5) כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או הציבור, בהתאם לסעיף 20(ג) לחוק תובענות ייצוגיות ;
- (ו) לאשר בהתאם לסעיף 13 לחוק תובענות ייצוגיות את התובענה כתובענה ייצוגית, בנוסח המוצע או בכל שינוי עליו בית המשפט הנכבד יחליט, הכול כפי שייראה בעיני בית המשפט הנכבד ראוי לשם הבטחת ניהול הוגן ויעיל של התובענה הייצוגית והגשמת מטרות חוק תובענות ייצוגיות ; וכן
- (ז) להורות, בהתאם לסעיף 25 לחוק תובענות ייצוגיות, כי ההחלטה בבקשה זו תפורסם באופן שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד, לרבות בפרסומים מתאימים ברדיו ובעיתונות, בשפות העברית והערבית, ופרסום באתר האינטרנט של המשיבה, אליו תופיע הפנייה בולטת בעמוד הבית, וכי המשיבה תישא בעלות הפרסום ; וכן
- (ח) לחייב את המשיבה בהוצאות ובשכר טרחת עורכי הדין.

"... המפלה את האדם עם המוגבלות פוגע גם בליבת האנושיות והמוסריות"

רע"א 9568/16 אסולין נ' הדקה ה-90 בע"מ, פסקה י"ד (נבו 9.3.2017)

חלק ראשון - מבוא

1. המשיבה מפעילה מכונות אוטומטיות לממכר אוכל ומשקאות. מכונותיה מוצבות במקומות ציבוריים בכל רחבי הארץ. המכונות אינן נגישות לאנשים המתניידים בכיסא גלגלים, לנמוכי קומה ולאנשים עם מוגבלות בראייה. נמוכי קומה ומתניידים בכיסא גלגלים אינם יכולים להשתמש במכונות, בין היתר עקב מיקום אמצעי ההפעלה. אנשים עם מוגבלות בראייה אינם יכולים להפעיל את המכונות, בין היתר משום שלא מותקנים בהן אמצעי הפעלה באמצעות מישוש או קול.
2. חוק שוויון זכויות ותקנות הנגישות קובעים דרישות ברורות בקשר למכונות למתן שירות אוטומטי. המכונות של המשיבה אינן מקיימות את הדרישות הבסיסיות ביותר. בהצבת מכונות אלה והפעלתן, המשיבה פועלת שלא כדין.
3. מצב זה גורם לאנשים עם מוגבלות תחושת השפלה, תסכול וכעס. כמו כל אדם, מעת לעת הם מעוניינים לרכוש מאכל או משקה. פעם אחר פעם הם נתקלים במכונות שאינן נגישות להם, רק בשל מוגבלותם.
4. מכונות אוטומטיות לממכר מזון מוצבות כמעט בכל מוסד ציבורי או פרטי - תחנות רכבת ואוטובוס, בתי חולים, מוסדות לימוד, מרכזי קניות, ומקומות הומי אדם אחרים. במקרים רבים ניתן לרכוש מזון רק באמצעות מכונות אלה. בעוד שבעבר ניתן היה לרכוש במכונות רק עם כסף מזומן, כיום ניתן לרכוש מוצרים באמצעות כרטיסי אשראי, טלפונים ניידים ועוד. הדבר גרם לגידול במסחר במכונות האוטומטיות. למרבה הצער, המשיבה שוללת מציבור האנשים עם מוגבלות אפשרות לקבל שירות בסיסי זה.
5. סביבתו של אדם עם מוגבלות משפיעה באופן מהותי על חוויותיו. אנשים עם מוגבלות סובלים ממכשולים רבים. הדבר גורם להפלייתם וקיפוחם בתחומים רבים, ומוליד תחושת ניכור עזה. למרבה הצער, בישראל, המרחב הציבורי אינו מותאם לאנשים עם מוגבלות.
6. לאנשים עם מוגבלות נתונה הזכות לנהל חיים פעילים ובעלי משמעות, ולהתהלך במרחב ציבורי שמספק, ככל הניתן, את צרכיהם. המחוקק קבע את מטרת חוק שוויון זכויות - "להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מירבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו" (סעיף 2).
7. בבג"ץ 6790/98 אברץ נ' פקיד הבחירות, פ"ד נב(5) 323, 335 (1998) (להלן: ענין אברץ), בית המשפט העליון עמד על כך שיש לראות את חוק שוויון זכויות כחוק יסוד. נקבע כי "שומה עלינו לעשות כמיטבנו כדי שהמילה הכתובה והמדוברת תעקור עצמה מגופה ותהפוך ממשות. כך בכל שטחי החיים, כך בזכויות הנכה, כך בזכותו של הנכה לבחור כאחד האדם" (עמ' 336). הדברים נכונים ביתר שאת, ביחס לפעולות שהן חלק משגרת החיים של כל אדם.

חלק שני - עיגון הזכות לנגישות בחוק ותחולתו על מכונות אוטומטיות לממכר מזון

8. סעיף 19ב' לחוק שוויון זכויות קובע עיקרון יסודי - "אדם עם מוגבלות זכאי לנגישות למקום ציבורי ולשירות ציבורי".
9. בסעיף 19א' לחוק שוויון זכויות, נגישות מוגדרת כך - "אפשרות הגעה למקום, תנועה והתמצאות בו, שימוש והנאה משירות, קבלת מידע הניתן או המופק במסגרת מקום או שירות או בקשר אליהם, שימוש במתקניהם והשתתפות בתכניות ובפעילויות המתקיימות בהם, והכל באופן שוויוני, מכובד, עצמאי ובטיחותי".
10. בבג"ץ 6069/10 מחמלי נ' שרות בתי הסוהר (נבו 5.5.2014), נקבע כי "לחוק שוויון זכויות מעמד מעין חוקתי" (פסקה 45 לחוות הדעת של השופט מלצר). עוד נקבע כי "החוק נחקק גם בהשראת רקע היסטורי ישראלי – חוק יסודי: כבוד האדם וחירותו שנתכן שש שנים לפני כן. נשים אל לבנו, כי לשון החוק משמיעה את מנגינתם של סעיפי חוק יסודי: כבוד האדם וחירותו, כדי לשוות לו מעמד מעין-חוקתי" (פסקה א' לחוות הדעת של השופט רובינשטיין).
11. המחוקק לא הסתפק בהצהרות כלליות. הוא קבע חובות קונקרטיות, שמבטיחות את מימוש זכות הנגישות.
12. סעיף 19יא(ב) לחוק שוויון זכויות מורה כי "מי שאחראי להספקת שירות ציבורי יבצע התאמות נגישות לאנשים עם מוגבלות לפי סימן זה". שירות ציבורי כולל שירותי מסחר (ראו ההגדרות שבסעיף 19" ובתוספת השניה לחוק).
13. סעיף 19יב(א) לחוק מסמיך את שר המשפטים לקבוע הוראות בדבר נגישות של שירותים ציבוריים. ההוראות נקבעו בתקנות הנגישות. תקנה 2 קובעת כי האחראי לביצוע התאמות נגישות הוא בעלי השירות, המחזיק והמפעיל שלו. תקנה 25 קובעת דרישות נגישות עבור מכונות למתן שירות אוטומטי, לרבות מכונות לממכר אוכל ומשקאות. תקנה 25(א)(1) מורה כי "החייב יספק מכונות שמתקיימות בהן הוראות ת"י 1918 חלק 4 (2.11), בסעיף הדין במכונות למתן שירות אוטומטי".
14. תקן ישראלי 1918 חלק 4 (בנוסחו המעודכן משנת 2015) קובע הוראות קונקרטיות בנוגע להנגשת מכונות מכירה אוטומטיות, עבור אנשים המתניידים בכיסא גלגלים ונמוכי קומה, ועבור אנשים עם מוגבלות בראייה. ההוראות עוסקות בגובה המכונה, נגישות אמצעי ההפעלה (פתח הכנסת כרטיס אשראי והמקשים), גובה הצג, עזרי שמיעה, אפשרות להפעיל את המכונה באמצעים חליפיים (קול או מישוש), ועוד. בנוגע למספר עניינים, תקן ישראלי 1918 חלק 4 מפנה לחלק 1 של אותו תקן, ומאמץ את דרישותיו.
- תקן ישראלי 1918 חלק 4 (2015) מצורף לבקשה זו כנספח 2.
- תקן ישראלי 1918 חלק 1 מצורף לבקשה זו כנספח 3.
15. נוסף על כך, תקנה 26 לתקנות הנגישות, אשר כותרתה "הספקת אמצעי עזר ושירותי עזר", מורה כי "חייב בביצוע התאמות נגישות לשירות יתקין אמצעי עזר ויספק שירותי עזר כדי להבטיח נגישות לאדם עם מוגבלות לשירות שהוא מספק, כמפורט בפרק זה". תקנה 27 מוסיפה ומורה כי "חייב בביצוע התאמות נגישות יבטיח כי התאמות הנגישות יהיו זמינות ושמישות לאדם עם מוגבלות בכל שעות מתן השירות".
16. הנה, המחוקק עיגן עיקרון חשוב - הבטחת נגישות של שירותים ציבוריים לאנשים עם מוגבלות. מחוקק המשנה יישם את העיקרון, באמצעות קביעת דרישות ספציפיות. מערך חקיקה זה מבטיח כי לציבור האנשים עם מוגבלות יינתן שירות ציבורי, ממש כמו שהוא ניתן לכל אדם אחר.

חלק שלישי - המשיבה מפרה באופן גורף את דרישות הנגישות

17. המשיבה מחזיקה ומפעילה אלפי מכוונות ממכר מזון אוטומטיות, בכל רחבי הארץ. היא מציגה את עצמה באתר האינטרנט שלה כך - "החברה המובילה בישראל למכוונות אוטומטיות". המשיבה מוכרת מכוונות, משכירה אותן ונותנת שירותי תחזוקה והפעלה.

עמודים מאתר האינטרנט של המשיבה המתארים את פעילותה מצורפים לבקשה זו כנספח 4.

18. המשיבה מפרה באופן מוחלט את דרישות הנגישות. ההפרות נוגעות לדרישות המהותיות ביותר.

19. לצורך הגשת בקשת האישור המבקשים פנו אל מומחה הנגישות מר ישראל אבן זהב, וביקשו ממנו לבדוק את מכוונות המשיבה. מר אבן זהב משמש כיועץ נגישות, וגם מכהן כרכז תחום נגישות של פורום ארגוני הנכים בכנסת. הוא פעיל בקידום חקיקה ותקינה בתחום, ועוסק רבות בתחום. מר אבן זהב שימש כמומחה עבור מבקש מס' 1 בת"צ (מחוזי ירושלים) 31126-08-18 גנור נ' כספונט בע"מ (נבו 19.9.2021) (להלן: עניין גנור-כספונט), שעסק באותן דרישות, ביחס למכוונות למשיכת כסף. בהחלטה מיום 19 בספטמבר 2021 התביעה אושרה, והיא עודנה מתנהלת.

20. מר אבן זהב בחן שישה דגמים של מכוונות. הבחינה נערכה בתחנת רכבת סבידור מרכז. אלה הדגמים שנבדקו (הכינוי ניתן להם לצורך ניסוח בקשה זו) - (1) מכוונה לממכר שלגונים; (2) מכוונה לממכר חטיפים 1; (3) מכוונה לממכר חטיפים 2; (4) מכוונה לממכר משקאות 1; (5) מכוונה לממכר משקאות 2; (6) מכוונה לממכר משקאות 3.

21. תמונות של מכוונות המשיבה שנבדקו על ידי המומחה ותמונות המתעדות את הבדיקה מצורפות לבקשה זו כנספח 5.

22. מכוונות מאותם דגמים מוצבות במקומות רבים. למשל, ניתן למצוא אותן ברציפים נוספים של תחנת רכבת סבידור מרכז, בתחנת רכבת אוניברסיטת תל-אביב, בתחנת רכבת בני ברק, בבית החולים איכילוב, ועוד. שלוש מכוונות מדגם ממכר שלגונים מוצבות ברציפים נוספים בתחנת רכבת סבידור מרכז, מכוונה אחת מדגם זה מוצבת בתחנת רכבת אוניברסיטת תל-אביב ומכוונה נוספת מוצבת במגדל אשפוז על שם תד אריסון בבית חולים איכילוב; שתי מכוונות מדגם ממכר חטיפים 1 מוצבות ברציפים נוספים בתחנת רכבת סבידור מרכז; שתי מכוונות מדגם ממכר חטיפים 2 מוצבות ברציפים נוספים בתחנת רכבת סבידור מרכז, שתי מכוונות נוספות מדגם זה מוצבות בתחנת רכבת אוניברסיטת תל-אביב ומכוונה אחת מוצבת במגדל אשפוז על שם תד אריסון בבית החולים איכילוב; שמונה מכוונות מדגם ממכר משקאות 1 מוצבות ברציפים נוספים בתחנת רכבת סבידור מרכז, שלוש מכוונות נוספות מדגם זה מוצבות בתחנת רכבת אוניברסיטת תל-אביב ומכוונה אחת מוצבת במגדל אשפוז על שם תד אריסון בבית החולים איכילוב; שלוש מכוונות מדגם ממכר משקאות 2 מוצבות ברציפים נוספים בתחנת רכבת סבידור מרכז, שתי מכוונות נוספות מדגם זה מוצבות בתחנת רכבת אוניברסיטת תל-אביב ומכוונה אחת מוצבת במגדל אשפוז על שם תד אריסון בבית החולים איכילוב; ומכוונות שתיה אחת מדגם ממכר משקאות 3 מוצבת בתחנת רכבת בני ברק. מדובר ב-37 מכוונות, כולן שייכות לאותם שישה דגמים שנבחנו על ידי המומחה. לפי ידיעת המבקשים, מכוונות מדגמים אלה מוצבות במקומות נוספים רבים.

תמונות של מכוונות המשיבה מצורפות לבקשה זו כנספח 6.

23. אף מכוונה לא נמצאה תקינה. כולן מפרות את דרישות הנגישות. מאנשים עם מוגבלות נשללת האפשרות לעשות בהן שימוש.

24. המומחה ריכז את המידע, והוא נערך בטבלה, בה צוינו דרישות התקנות והתקן, והממצאים של המומחה בדבר ליקויי הנגישות החמורים (שאינם ממצים את ההפרות). ההפרות מסומנות בכתב מודגש, מוגדל ומוטה. אלה הממצאים -

ממצאים						ההתקן או הדרישה הנבדקים	עיקרי הדרישה	הוראה בתקן או בתקנות
(6) שתייה 3	(5) שתייה 2	(4) שתייה 1	(3) חטיפים 2	(2) חטיפים 1	(1) שלגונים			
130	152	147	159	163	153	צג הפעלה	גובה מרכז הצג - בין 100 ל-120 ס"מ מעל פני הרצפה	חלק 4 סעיף 2.4.3.1 (ג) לתקן
142	127	172	119	121	118	צג כרטיס אשראי		
143	128	173	120	122	119	קלט כרטיס אשראי	פתחי קלט ופלט המותקנים אנכית - בין 90 ס"מ ל-130 ס"מ מעל פני הרצפה	חלק 4 סעיף 2.4.2.3 לתקן
65	41	60	48	50	40	פלט מטבעות		
40	80	100	34	42	40	פלט מוצר		
118	110	125	137	140	132	לוח מקשים	גובה אמצעי הפעלה המותקנים אנכית - בין 90 ס"מ ל-130 ס"מ מעל פני הרצפה	חלק 4 סעיף 2.4.2.1 לתקן
3 מ"מ	3 מ"מ	3 מ"מ	3 מ"מ	3 מ"מ	3 מ"מ	גודל גופו צג כרטיס אשראי	גודל גופו של מידע שמופיע בצג - 15 מ"מ לפחות אם מתאפשר מבחינה טכנית	חלק 4 סעיף 2.4.3.1 (ג) לתקן
V	X	V	V	V	V	לוח המקשים	סידור לחיצים כמו בטלפון	חלק 4 סעיף 2.4.2.2 לתקן
V	X	V	X	X	X	לוח המקשים	על לחיצו הספרה 5 תהיה בליטה	חלק 4 סעיף 2.4.2.2 לתקן
39 שניות	39 שניות	39 שניות	39 שניות	19 שניות	39 שניות	-	זמן התגובה המרבי של המכשיר לא יפחת מ-60 שניות	תקנה 25 לתקנות הנגישות
אין. בחלק מהמכונות ניתן אישור קולי לביצוע הפעולה אך לא כאמצעי הפעלה.						-	אמצעים חלופיים - ניתן יהיה לזהות את אמצעי הפעלה השונים באמצעות מידע שמיועני או מישושי מבלי להפעילם	חלק 4 סעיף 2.1.1.2 לתקן
אין						-	המערכת תאפשר השמעה חוזרת של פלט הדיבור באופן אוטומטי או לפי דרישת המשתמש	חלק 4 סעיף 2.4.6.2 לתקן
אין						-	מיקום המכונות יוכל להיות מנוחה על ידי אדם עם מוגבלות ראייה, באמצעים כגון סימון מאתר או שלט קולי (כמו אפליקציה או שטיח גבשושיות ראו סעיף 2.1.9 לתקן)	חלק 4 סעיף 2.4.1.4-2.4.6 לתקן
אין						-	במצב של הגבלת זמן הפעולה (timeout), לפני שתופסק הפעולה תינתן התרעה למשתמש והזדמנות להמשיך פעולה	חלק 4 סעיף 2.4.4.7 לתקן
אין						-	חייב בביצוע התאמות נגישות לשירות יתקין אמצעי עזר ויטפס שירותי עזר כדי להבטיח נגישות לאדם עם מוגבלות הנגישות שהוא מספק לשירות שהוא מספק	תקנה 26 לתקנות הנגישות

25. כפי שניתן להיווכח, המשיבה מגלה זלזול מוחלט באנשים עם מוגבלות. מדובר בהפרה מהותית וגורפת, של הדרישות החשובות ביותר עבור המתניידים בכיסאות גלגלים, נמוכי קומה ואנשים עם מוגבלות בראייה. בשל ההפרה, אנשים אלה יכולים לעשות שימוש במכונות.

26. כך למשל, כדי שאדם המתנייד על כיסא גלגלים יוכל לעשות שימוש במכונה, נדרש שגובה כל צג יהיה בין 100 ל-120 סנטימטר מפני הרצפה. כל המכונות שנבדקו חורגות מדרישה זו. בכל המקרים החריגה מהותית. עוד לדוגמה, כדי שאנשים עם מוגבלות בראייה יוכלו לעשות שימוש במכונות, נדרש לאפשר הפעלה באמצעים חלופיים (קוליים או מישושיים). אפשרות זו איננה קיימת באף מכונה של המשיבה.

27. נוסף על כך, המשיבה מפרה את הדרישה הקבועה בסעיף 2.4.3.1.א לתקן ישראל 1918 חלק 4, אשר קובעת כי "לא יהיה החזר אור מהצג (Nonreflective)". הצגים המותקנים במכונות אינם מקיימים דרישה זו. כתוצאה מכך, במקרים רבים לא ניתן לקרוא את הכתוב בצג.

28. במקרים רבים המשיבה מציבה מכונות על בסיס זכייה במכרזים. במסמכי המכרזים לעיתים מופיעות דרישות נגישות. כך למשל, מכונות המשיבה מוצבות בתחנות רכבת ישראל. בחוזה שפורסם במכרז מטעם רכבת ישראל בע"מ בשנת 2018, הזכיון מתחייב כי "המכונות יהיו נגישות ויתאפשר בהן שימוש לאנשים בכיסא גלגלים" (סעיף 7'ג' לדוגמת חוזה - מכרז 170901).

נוסח החוזה עם רכבת ישראל כפי שמופיע במסמכי המכרז מצורף לבקשה זו כנספח 7.

29. חוק שוויון זכויות מאפשר לפנות אל נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בשאלתה או בקשה למתן פטור. לצורך הגשת בקשה זו בוצעה בדיקה בקשר לכך, בהתאם לחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998. התברר כי המשיבה מעולם לא פנתה אל הנציבות בשאלתה או בקשת פטור.
- מכתבי פנייה אל הנציבות ותשובות מצורפים לבקשה זו כנספת 8.
30. לסיכום חלק זה, המשיבה מפרה את דרישות הנגישות ברגל גסה. חברי הקבוצה, אנשים עם מוגבלות, נפגעים קשות מכך. הם אינם יכולים להשתמש במכונות. הזכות שלהם לכבוד ושוויון נפגעת.

חלק רביעי – הפגיעה בזכויות המבקשים

31. מבקש מס' 1, מר אורן גנור, נשוי ואב לשלושה ילדים, מתגורר בירושלים ועובד במשרד יחסי ציבור. מר גנור נולד עם לקות ראייה. עם השנים ראייתו הלכה והידרדרה, ולפני כעשרים שנה הוא איבד את ראייתו לחלוטין. במהלך חייו מר גנור התוודע לכך שפועלות במרחב הציבורי מכונות מזון, רבות מהן של המשיבה. כך למשל, בירושלים, בה מתגורר מר גנור, מוצבות מכונות מזון בתחנת רכבת יצחק נבון. תחנה זו משמשת את מר גנור מעת לעת. בעת שהותו בתחנה מר גנור אינו יכול לרכוש מזון באותן מכונות, כמו כל אדם אחר. אפשרות זו נשללת בשל העובדה שאין במכונות אמצעי חלופי לשיטת ההפעלה הרגילה – זיהוי באמצעות ראייה.
32. מבקש מס' 2, מר שי עוזרי, מתגורר ברמת השרון. מר עוזרי שירת במשטרה ונפצע במסגרת פעילות משטרתית. הוא מתנייד באמצעות כסא גלגלים. הוא ראה במרחב הציבורי מכונות מזון, רבות מהן של המשיבה. למשל, כך אירע בעת ביקוריו העיתיים בבית החולים איכילוב לצורך בדיקת מעקב. מר עוזרי אינו יכול לרכוש מזון באותן מכונות, כמו כל אדם אחר. אפשרות זו נשללת בשל העובדה שהמכונות אינן מותאמות לאנשים המתניידים באמצעות כיסא גלגלים.
33. מר גנור ומר עוזרי חשים תסכול, אכזבה וכעס, בכל פעם שהם נמצאים במרחב הציבורי, ומעוניינים לרכוש מזון ממכונות אוטומטיות, ובכל פעם שהם נתקלים במכונות, לרבות אלה של המשיבה. בעניין **גנור-כספונט**, בעת מתן העדות, מר גנור זעק את כאבו - "הושפלתי. תקשיב, זה באסה, זה באסה". דברים אלה משקפים את התחושה הקשה. מדובר בשירות בסיסי, שחייב להיות זמין לכל אדם, והוא נשלל מאנשים עם מוגבלות, בשל המוגבלות.

חלק חמישי - עילת התביעה - הפרת חוק שוויון זכויות ותקנות הנגישות

34. סעיף 19א(ב) לחוק שוויון זכויות קובע כי "מי שאחראי להספקת שירות ציבורי יבצע התאמות נגישות לאנשים עם מוגבלות לפי סימן זה". מכוחו של סעיף 19א(א) לחוק הותקנו תקנות הנגישות. תקנה 2 לתקנות הנגישות מורה כי האחראי להספקת שירות הוא בעלי השירות, המחזיק או המפעיל שלו. גורמים אלה מחויבים למלא אחר דרישות החוק והתקנות. בענייננו, המשיבה היא בעלת השירות, המחזיקה בו והמפעילה שלו. כך עולה מהצגת הדברים באתר האינטרנט שלה (נספח 4 לבקשה זו).
35. כפי שהראינו, המשיבה אינה מקיימת את דרישות התקנות והתקן.
36. סעיף 19א(א) לחוק שוויון זכויות קובע כי מעשה או מחדל המנוגד, בין היתר, להוראות פרק ה' לחוק, בו מופיעות דרישות הנגישות, הוא עוולה אזרחית, והוראות פקודת הנוזיקין [נוסח חדש] יחולו עליו. על כן יש לראות בהצבת המכונות, החזקתן והפעלתן על ידי המשיבה מעשה עוולה.

37. כמו כן, סעיף 19' לחוק קובע כי "מי שעיסוקו במתן שירות ציבורי, בהפעלת מקום ציבורי או בהספקת מוצר ציבורי, לא יפלה אדם מחמת מוגבלותו בכל אחד מאלה, לפי העניין: (1) לא יסרב ... לאפשר לו שימוש בשירות הציבורי או הנאה מהשירות... (2) לא יקבע תנאים שלא ממין העניין המונעים או המגבילים, במישרין או בעקיפין, שימוש בשירות ציבורי או במקום ציבורי, או הנאה משירות...". המשיבה מפרה חובות אלה.
38. לסיכום חלק זה, לרשות חברי הקבוצה עומדות עילות תביעה מצוינות, מכוח חוק שוויון זכויות, כלפי המשיבה.

חלק שישי - הסעדים

39. עילת התביעה מקימה לחברי הקבוצה זכאות לסעדים הבאים:

- (1) חיוב המשיבה להחליף את כל מכוונות המזון האוטומטיות שהיא הבעלים, המחזיקה או המפעילה שלהן, או להתאימן, כך שהמכוונות המחליפות או המותאמות יעמדו בכל הדרישות הבאות:
- (א) גובה אמצעי ההפעלה המותקנים אנכית, וכן פתחי קלט ופלט, לרבות פתח להעברת כרטיס אשראי, יהיה בין 90 ס"מ ל-130 ס"מ מעל פני הרצפה; ועומק ההגעה המירבי לאמצעי ההפעלה יהיה כאמור להלן: כשהגובה הוא 90 ס"מ – עומק של 50 ס"מ, כשהגובה הוא 130 ס"מ – עומק של 0 ס"מ, ובטווח גובה שבין 90 ל-130 ס"מ – בין 50 ס"מ ל-0 ס"מ לפי יחס ליניארי יורד (ובלשון המקצועית - אינטרפולציה או פֵּיוּן);
- (ב) גובה המרכז של כל הצגים יהיה 100 ס"מ עד 120 ס"מ מעל פני הרצפה;
- (ג) המכוונות יכללו לפחות שני אמצעי תקשורת חלופיים להפעלתן ולקבלת המידע (קלט ופלט), כגון אמצעים חזותיים ואמצעים מישושיים או אמצעים חזותיים ואמצעים קוליים;
- (ד) הפעלת אמצעי קלט ופעולות פלט תלווה במשוב קולי, אשר יכלול הנחיות הפעלה, אימות ההפעלה, הודעת שגיאה, תצוגת מידע וכל מידע הדרוש להפעלת המכונה;
- (ה) תתאפשר השמעה חוזרת של פלט הדיבור באופן אוטומטי או לפי דרישת המשתמש;
- (ו) מיקום המכוונות יוכל להיות מזוהה באמצעים כגון סימן מאתר או שלט קולי;
- (ז) גודל הגופן של מידע המופיע על הצג יהיה 15 מ"מ לפחות, אם הדבר מתאפשר מבחינה טכנית;
- (ח) זמן התגובה המרבי של המכונה לא יפחת מ-60 שניות; ובמצב של הגבלת זמן הפעולה (timeout), לפני שתופסק הפעולה תינתן התרעה למשתמש והזדמנות להמשיך את הפעולה;
- (ט) אמצעי ההפעלה יותקנו כך שהפעלתם תהיה קלה, ביד אחת, תוך הפעלת כוח קטן מ-22 ניוטון;
- (י) סידור לחיצים כמו בטלפון, על לחיץ הספרה 5 תופיע בליטה;
- (יא) הצגים יותקנו כך שלא יהיה חוזר אור מהצג (Nonreflective);
- וכן בכל הדרישות האחרות הקבועות בתקנות הנגישות, ובכל דרישות התקנים שאליהם תקנות הנגישות מפנות;
- (2) הטלת איסור על המשיבה להפעיל כל מכונה אשר איננה עומדת בכל הדרישות הנזכרות לעיל;
- (3) פיצוי כל חברי הקבוצה בגין הנזק שנגרם להם בקשר עם עילות התביעה, בסכום של 65,267 שקלים לכל חבר קבוצה עבור כל מעשה עוולה בתוספת הפרשי הצמדה, ולחלופין בסכום אחר שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד;

(4) מינוי בעל תפקיד שיפקח על ביצוע פסק הדין ; וכן

(5) כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או הציבור, בהתאם לסעיף 20(ג) לחוק תובענות ייצוגיות.

40. סעיף 19 נא(ב) לחוק שוויון זכויות קובע כי "בית משפט רשאי לפסוק בשל עוולה לפי סעיף קטן (א) פיצויים בסכום שלא יעלה על 50,000 שקלים חדשים, בלא הוכחת נזק, בשל עוולה – ... (2) בניגוד להוראה שנקבעה לפי סעיפים ... 19 יב, ...". סכום זה צמוד למדד המחירים לצרכן, החל מהמדד שפורסם בגין חודש פברואר 2005. נכון למועד הגשת בקשת האישור, סכום הפיצוי המרבי בגין מעשה עוולה אחד עומד על 65,267 שקלים.

41. חיוב המשיבה בפיצוי ללא הוכחת נזק מגשים את רצון המחוקק. המחוקק נתן דעתו לחשיבות המיוחדת של הגנה על זכויות אנשים עם מוגבלות במרחב הציבורי. סעיף 20(ה) לחוק תובענות ייצוגיות מורה כי בתביעה לפי פרקים ד', ה' ו-ה' 1 לחוק שוויון זכויות ניתן לפסוק, בתובענה ייצוגית, פיצויים ללא הוכחת נזק. זהו חריג מיוחד לכלל הקבוע באותה הוראת חוק, לפיו אין לתבוע בתביעה ייצוגית פיצוי ללא הוכחת נזק. יש לתת תוקף מלא לרצון המחוקק, ולהטיל על המשיבה פיצוי ללא הוכחת נזק, לטובת כל אחד מחברי הקבוצה. לדיון על מהלך זה של המחוקק ומשמעותו, ראו ת"צ (מחוזי מרכז) 21458-03-14 **ברון נ' רכבת ישראל בע"מ** פסקה 26 (נבו 22.05.2017) (להלן: עניין **ברון**).

42. סעיף 19 נא(ה) לחוק שוויון זכויות קובע כי בבוא בית המשפט לפסוק פיצויים בלא הוכחת נזק "רשאי בית המשפט להתחשב, בין השאר, במספר התביעות שהוגשו נגד הנתבע, בסוג השירות או המקום, בהיקף פעילותו לרבות היקף האוכלוסייה הנדרשת לשירות או למקום, בטיב ועלות התאמת הנגישות, במועד בניית המקום, בקיומם של מקורות מימון חיצוניים וממלכתיים לביצוע התאמת הנגישות ובהיקף מחזור ההכנסות או שיעור הרווח של מי שאחראי לביצוע התאמות הנגישות על פי הוראות פרק זה".

43. שיקולים אלה מחייבים קביעת הסכום המירבי הקבוע בחוק, או סכום הקרוב לכך. המשיבה היא הבעלים, המפעילה והמחזיקה של מכוונות אוטומטיות רבות מאוד, המשמשות לממכר אוכל ומשקאות. המכוונות שלה אינן ממלאות אחר דרישות הנגישות. היא מפרה באופן עקבי ונמשך את דרישות החוק. בהתנהלות זו המשיבה מגלה זלזול מוחלט בציבור של רבבות אנשים.

44. בשל הפריסה הרחבה של מכוונות המשיבה, אנשים עם מוגבלות, חברי קבוצה רבים, חווים תחושת כעס, חוסר ביטחון, אי-נוחות, פגיעה בכבוד, עוגמת נפש, תסכול, חוסר אונים, פגיעה בערך העצמי, השפלה וכן פגיעה באוטונומיה של הרצון. כל מכוונה של המשיבה משמשת עבור חברי הקבוצה תזכורת להדרה שלהם במרחב הציבורי. אנשים עם מוגבלות חווים תחושות אלה יום יום. העובדה שהמשיבה מסבה לחברי הקבוצה תחושות אלה, מחייבת להטות את הפיצוי אל עבר הסכום המירבי. חיוב המשיבה בפיצוי גבוה הולם את נסיבות העניין, ויגרום להרתעה חשובה.

45. בית המשפט העליון קבע כי "בימים שמכבר התייחסה החברה לנכה כאל-אדם יוצא-דופן שהחברה אינה חבה לו דבר. אל מכת-שמים שניחתה על הנכה צירפה עצמה מכת-אדם אף-היא. בחברה של ימינו סוברים אנו אחרת, ועושים אנו לקביעתם של הסדרים שיקלו על הנכה, שיעזרו לו - ככל הניתן - לשכוח ולו-לרגע כי נכה הוא, שייטעו בו הרגשה כי שווה הוא לזולתו. נכה-רגליים הרתוק לכיסא-גלגלים, לא נוכל - ככל שנתאמץ - להעמידו על רגליו. ואולם, אין כל טעם טוב שבעולם כי נפגע בזכותו להצביע, בזכותו לשמוע קונצרט, בזכותו להיכנס לבית-קולנוע, בזכותו ללמוד בבית-ספר ובאוניברסיטה, בזכותו להיות כאחד האדם כל עוד אין הוא נצרך לעמוד על רגליו" - עניין **אברץ**, עמוד 333. דברים אלה נכונים ביחס לפעולה הבסיסית של רכישת מזון.

46. אנשים עם מוגבלות התייחסו לכך בתוכנית תאגיד השידור הישראלי ("סליחה על השאלה!") שעסקה בנושא. בפרק שעסק באנשים עם לקות ראייה, גבי יעל אבידר הסבירה כי "פשוט מאוד מוריד את הביטחון במכה ובבת אחת. ולי זה קשה שבעתיים להחזיר את הביטחון הזה". בפרק אחר, שעסק באנשים המתניידים עם כיסאות גלגלים, גבי מורן סמואל, זוכת מדלית ארד בתחרויות הפאראולימפיות, סיפרה על מקרה בו הגיעה לבית ספר כדי לתת הרצאה, והאולם היה לא נגיש – "זה רגע שבו כל מה שאני רוצה – להסתובב לעלות לאוטו ולנסוע הביתה". מר גיא גרשטיין, המתנייד בכיסא גלגלים בשל מחלת ניוון שרירים, הסביר זאת – "כי זה שם לך את הנכות מול הפרצוף, זה כאילו אומרים לך: לא, לפה אתה לא נכנס".

רשימת קישורים לתכניות אלה מצורפת לבקשה זו כנספת 9.

47. מעבר לכך, ההכרה בקיומו של נזק נובעת מדבר החקיקה. ברע"א 6897/14 **רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך - פורום נשים דתיות**, פסקה 61 לחוות הדעת של השופט דנציגר (נבו 9.12.2015) (להלן: עניין **רדיו קול ברמה**), בית המשפט העליון דן בפגיעה בנשים בשל הפלייתן על ידי תחנת רדיו. נקבע כי "ההכרה בקיומו של נזק וכן הזכות המשפטית לקבל פיצוי בגינו נובעים בנסיבות העניין מתוך חוק איסור הפליה עצמו, וזאת אף ללא צורך להידרש למסגרות משפטיות אחרות לביסוס המסקנה. חוק איסור הפליה מניח כהנחת עבודה שכאשר נגרמה הפליה במונח סעיפיו, נגרם בשל אותה הפליה נזק, וכי אותו נזק הוא בר פיצוי". ממש באותו אופן, חוק שוויון זכויות מניח כהנחת עבודה שכאשר נגרמה פגיעה בשוויון בהתאם להוראותיו, נגרם נזק בשל אותה פגיעה, וכי אותו נזק הוא בר פיצוי.

48. לאור מכלול שיקולים אלה, המבקשים יטענו כי יש להעמיד את הפיצוי, שישולם לכל אחד מחברי הקבוצה בגין כל מעשה עוולה, על הסכום המקסימלי הקבוע בחוק כפיצוי ללא הוכחת נזק – 65,267 שקלים, או סכום הקרוב לכך. לחלופין, יש לקבוע סכום אחר, בהתאם לראיות שיוצגו בהליך.

49. למעלה מהצורך, גם אם נדרש להוכיח כי נגרם נזק, הרי שללא ספק המבקשים עומדים בדרישה זו כפי שתואר, כאשר אדם עם מוגבלות נתקל בסביבה אשר איננה מאפשרת לו לבצע פעולות בסיסיות, הוא חווה כעס, חוסר ביטחון, אי-נוחות, פגיעה בכבוד, עוגמת נפש, תסכול, חוסר אונים, פגיעה בערך העצמי, השפלה וכן פגיעה באוטונומיה של הרצון. ראו עניין **ברון**, פסקאות 22-27. על כן, חברי הקבוצה זכאים לפיצוי בסכום משמעותי, גם אם ייקבע מסיבה כלשהי, כי אין הם זכאים לפיצוי ללא הוכחת נזק.

50. בשלב הדיון בבקשה לאשר את התובענה כייצוגית, אין צורך להעמיק בקביעת סכום הפיצוי - ראו עניין **רדיו קול ברמה**, פסקה 64 לחוות הדעת של השופט דנציגר. נדרש לציין את מספר חברי הקבוצה, את הסכום המשוער של תביעות חברי הקבוצה, ואת האופן שבו הוערך הסכום (תקנות 2(א)(6) ו-2(א)(7) לתקנות תובענות ייצוגיות, תש"ע-2010 (להלן: תקנות תובענות ייצוגיות)).

51. להערכת המבקשים, קיימים בישראל כ-40,000 אנשים המתניידים באמצעות כיסא גלגלים ונמוכי קומה וכ-20,000 אנשים עם מוגבלות בראייה. יש לחייב את המשיבה לפצות כל אחד מהם, בגין כל מעשה עוולה, בסכום של 65,267 שקלים, או סכום אחר שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד. לפיכך, הסכום המשוער של תביעות חברי הקבוצה עשוי להגיע למאות מיליוני שקלים, ואף למעלה מכך.

52. בהתאם לתקנות 2(א)11 ו-2(א)12 לתקנות תובענות ייצוגיות, יש לציין בבקשת אישור את הגמול ושכר הטרחה המבוקשים. המבקשים עותרים לקבוע גמול בשיעור של 7.5% מסכום הפיצוי לחברי הקבוצה, ושכר טרחה לפי השיעורים שנקבעו על ידי בית המשפט העליון בע"א 2046/10 **שמש נ' רייכרט** (נבו 23.5.2012). מבוקש לקחת בחשבון גם את התועלת לחברי הקבוצה ולציבור, שתושג מחיוב המשיבה לעמוד בדרישות הנגישות. הגמול ושכר הטרחה המבוקשים אינם כוללים חיוב בגין הדיון בבקשת האישור.

חלק שביעי - מתקיימים כל התנאים לאישור התובענה ייצוגית

53. סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית...". תביעה בעילה לפי חוק שוויון זכויות קבועה בפרט 9 לתוספת השנייה. על כן ניתן להגיש תביעה ייצוגית בגין עילה זו.
54. סעיף 4(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "אלה רשאים להגיש לבית המשפט בקשה לאישור תובענה ייצוגית כמפורט להלן: (1) אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם - בשם אותה קבוצה".
55. כפי שהראינו, למבקשים עילת תביעה אישית, מכוח חוק שוויון זכויות. על כן הם רשאים להגיש את בקשת האישור ולנהל את התובענה הייצוגית, לאחר שזו תאושר.
56. סעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה: (1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה; (2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין; (3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת; ... (4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב". הבקשה ממלאת אחר דרישות אלה.
57. תנאים אלה מתקיימים בבירור. ברור כי יסודות עילת התביעה משותפים לחברי קבוצת התובעים. המשיבה נוהגת באותה דרך פסולה כלפי אנשים המתניידים בכיסאות גלגלים, נמוכי קומה ואנשים עם מוגבלות בראייה. היא אינה מנגישה את מכוונת הממכר האוטומטיות לאנשים אלה. היא מתעלמת לחלוטין מדרישות הנגישות הקבועות בחוק שוויון זכויות ובתקנות הנגישות, ומפרה אותן.
58. לשם בירור עילת התביעה בית המשפט יידרש לדון ולהכריע בשאלות הבאות - האם המשיבה הפרה ומפרה את הוראות חוק שוויון זכויות ואת תקנות הנגישות; מהו הסכום שבו יש לפצות את חברי הקבוצה; ועוד. שאלות אלה משותפות לחברי הקבוצה. מעבר לכך ולמען הזהירות נוסף, כי לא נדרשת זהות מוחלטת של כל השאלות הטעונות הכרעה, העובדתיות והמשפטיות, ביחס לכלל חברי הקבוצה - ראו רע"א 2128/09 **הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' עמוסי**, פסקה 10 לחוות הדעת של השופט ריבלין (נבו 5.7.2012).
59. נוכח העובדות שהוצגו ועילת התביעה המבוססת, קיימת אפשרות סבירה, ואף הרבה למעלה מכך, שהשאלות שבמחלוקת יוכרעו לטובת חברי הקבוצה.
60. ניהול ההליך במתכונת של תובענה ייצוגית מהווה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת. בענין **גנור-כספונט**, אושרה תובענה ייצוגית, שעסקה בענין מאוד קרוב, אי-נגישות של מכשירי בנקאות פרטיים. בית המשפט אישר את התביעה, וקבע כי "... תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת. מדובר בסוגיה בעלת חשיבות חברתית שיש בה כדי להגשים את מטרות חוק תובענות ייצוגיות, לרבות קידום אינטרס אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו. יש בה כדי לאפשר לאוכלוסיית בעלי המוגבלויות לקבל סעד הולם ולממש את זכותם לחיים של עצמאות ושוויון...". בהחלטה אושר מבקש מס' 1 כתובע הייצוגי, והחתומים מטה אושרו כבאי-הכוח המייצגים.

61. גם גודל הקבוצה מצדיק את אישור התובענה כייצוגית. מדובר ברבבות אנשים. מוצדק, ואף מן ההכרח, לברר את העניין בתובענה ייצוגית. זוהי הדרך היעילה וההוגנת להכריע בשאלות המשותפות לחברי הקבוצה, להפסיק את ההפרה הבוטה של הוראות חוק שוויון זכויות על ידי המשיבה, ולהשיג פיצוי עבור חברי הקבוצה.
62. הניסיון שנצבר בארצות הברית, של תיקון עוולות חברתיות בכלל, ובעיות הפליה בפרט, באמצעות תביעות ייצוגיות, יכול ללמד על כך שמדובר בדרך יעילה והוגנת. ראו אסף פינק "תובענות ייצוגיות ככלי לשינוי חברתי" **מעשי משפט** ו' 157 (2014).
63. עניינם של חברי הקבוצה מיוצג ומנוהל בדרך הולמת ותום לב. המבקשים פועלים כדי להשיג סעד הולם עבור חברי הקבוצה והציבור. מבקש מס' 1, מר גנור, פעיל רבות בתחום מימוש הזכויות של אנשים עם מוגבלות. הוא אף משמש כתובע הייצוגי בעניין **גנור-כספונט**. גם מבקש מס' 2, מר עוזרי, פעיל רבות בתחום מימוש הזכויות של אנשים עם מוגבלות. מר עוזרי תבע את אוניברסיטת תל אביב בשל כך שכיתות הלימוד אינן מונגשות למתניידים על כסא גלגלים - ת"א (שלום ת"א) 54540/04 **עוזרי נ' אוניברסיטת תל-אביב**. בעקבות התביעה האוניברסיטה הנגישה כיתות לימוד. מבקש מס' 2 אף הגיש מספר בקשות לאישור תביעות ייצוגיות, בקשר לנגישות של מקומות ציבוריים ואתרי אינטרנט. רובן עסקו בפרסום הסדרי נגישות לפי תקנה 34 לתקנות הנגישות. בקשות אלה הובילו לכך שעסקים רבים פעלו לפרסום הסדרי הנגישות. ראו למשל, ת"צ (מחוזי ת"א) 15642-06-20 **עוזרי נ' ארומה הולדינגס בע"מ** (נבו 18.9.2020); ות"צ (מחוזי ת"א) 61515-05-20 **עוזרי נ' אספרסו ע.ג. תל אביב 2015 ניהול בתי קפה בע"מ** (נבו 20.10.2020). לאור פעילות זו של שני המבקשים, ברור כי הם תובעים מייצגים ראויים ביותר. הם מקדמים רבות את האינטרסים המשותפים לכלל חברי הקבוצה.
64. לסיכום חלק זה, כל התנאים לאישור התביעה כייצוגית מתקיימים בבירור.

חלק שמיני – הליך אחר שהתנהל נגד המשיבה בקשר לאותן עילות תביעה

65. בשנים האחרונות התנהל הליך אחר נגד המשיבה, באותו עניין - ת"צ (מחוזי מרכז) 10066-10-18 **זקס נ' מ.א. אוטומטים בע"מ** (נבו 16.12.2021) (להלן: **עניין זקס**). מדובר בבקשה לאישור תובענה ייצוגית שנפתחה בעקבות הגשת הבקשה בעניין **גנור-כספונט**, והתבססה עליה (אך בעניין **זקס**, ללא מעורבות מי מהמבקשים ובאי-כוחם).
66. בית המשפט הנכבד דחה את בקשת האישור בעניין **זקס**, מטעמים הקשורים לניהול ההליך. נקבע כי המבקש שם ניסה להסתמך בעיקר על כך שהמשיבה לא הוכיחה שהמכונות נגישות (פסקה 11). עוד נקבע כי לא ניתן לקבל את עדות המבקש ביחס לגובה הצגים (פסקה 11), וכי "המבקש שלפניי לא הציג תמונה עובדתית מסודרת" (פסקה 12). יתרה מכך, בית המשפט קבע כי התקן הרלוונטי שונה אך "לא הובאו ראיות בקשר לעמידה בתקן החדש" (פסקה 14). הדברים מכוונים לתקן 1918 (חלק 4), אשר גרסה חדשה שלו פורסמה בשנת 2015 (בעוד שהמבקש באותו הליך הסתמך על גרסה לא עדכנית).

67. מפסק הדין בעניין **זקס** עולה צורך להביא עניין זה להכרעה שיפוטית פעם נוספת, על יסוד מצע ראייתי ומקצועי ראוי. בית המשפט הנכבד קבע כי "אינני שוללת את האפשרות שאילו הוצבה עילת תביעה אישית ראויה, ניתן היה לאשר את הבקשה. זאת, כיוון שתשובת המשיבה גם היא אינה מספקת. המשיבה טוענת כי היא עומדת בכל התקנים, אך ההוכחה לכך לוקה בחסר..." (פסקה 16). בהמשך לכך, בית המשפט ביקר את המשיבה, ואף קבע כי מכתב שהוצג על ידיה, בניסיון להראות שאין מכוונות שעונות על דרישות התקן, אינו מוכיח זאת (פסקה 18).

68. עוד נקבע בעניין **זקס**, ביחס למנהל המשיבה, מר ליאור אטיאס, כך - "לטענתנו, המשיבה עושה מעבר לנדרש לפי הדין, לרבות הצגת פתרונות טכנולוגיים מתקדמים להנגשת מכוונותיה. אך לא פירט. ואף לא פירט את הבסיס לידיעתו כי אין בארץ או בעולם מכוונות שעומדות בסטנדרט נגישות גבוה מזה של המכוונות של המשיבה. בוודאי לא כאלו שניתן לייבא באופן סביר. לעומת זאת, בחקירתו הנגדית אמר כי יתכן שקיימת מכוונה מונגשת של חברתו, בתחנת קרית אריה (מב/5 ועדותו בעמ' 29 שורות 22-26). בחקירה הנגדית הוסיף כי כיום כל המכוונות של חברתו נגישות, כפי שהתחייבה בהסכם החדש, משנת 2018, שעליו חתמה המשיבה עם רכבת ישראל... הקשיים בעמדת המשיבה אינם ממלאים את החסר הראשוני בבקשת האישור" (פסקה 19).

69. הפסיקה עסקה במצב בו מוגשת בקשת אישור, לאחר שבקשה שעסקה באותה עילה נדחתה. בת"א (תל-אביב יפו) 1043/00 **רוזנפלד נ' הארגון למימוש האמנה על ביטחון סוציאלי** (נבו 24.10.2002) (להלן: ענין **רוזנפלד**), נקבע כי "... [ו]עובדה זו יוצרת מצב דברים מיוחד המצדיק בדיקה מקדמית, נפרדת, במסגרתה על המבקש להראות מה טעם יש בדיון מחודש באותה סוגיה ... במילים אחרות, לנוכח פסק הדין בעניין מלק, מוטל על המבקש להראות כי קיים הבדל בין התביעה שבכאן ובין התביעה, שאישורה נתבקש בענין מלק, וכן עליו להראות כי הבדל זה הוא כה ממשי ומשמעותי עד כי פסק הדין אשר ניתן בענין מלק, אינו עומד לו לרועץ, כבר בפתח הדברים" (פסקה 9). בית המשפט העליון הותיר קביעות אלה בצריך עיון. ראו ע"א 2505/06 **בקר נ' סלקום ישראל בע"מ**, פסקה 17 (נבו 9.12.2008).

70. יש לקיים דיון מלא בבקשת האישור של המבקשים. כפי שהראינו, בעניין **זקס** התביעה כשלה רק בשל התנהלות המבקש באותו הליך. החסר עלה כבר מבקשת האישור. לא הוצג בסיס ראייתי מספק, הבקשה נסמכה על תקן לא מעודכן, וליקויים אלה לא תוקנו. בית המשפט הגיע למסקנה כי עניינם של חברי הקבוצה לא ייוצג וינהל בדרך הולמת (עניין **זקס**, פסקה 21). בכל אלה נבדלת הבקשה בעניין **זקס** מענייננו. בקשה זו מבוססת היטב, היא מוגשת לאחר בדיקה מעמיקה, נסמכת על הגרסה הנכונה של התקן, ונתמכת בחוות דעת של מומחה מהדרגה הראשונה. כמו כן, בקשה זו פוסעת בדרך שבה מבקש מס' 1, המומחה ובאי-הכוח המייצגים כבר הלכו, בענין **גנור-כספונט**, וזו הביאה לאישור תובענה ייצוגית שעוסקת באותן דרישות נגישות. יתרה מכך, הבדיקה המעמיקה שבוצעה מטעם המבקשים מעלה כי הגרסה של מנהל המשיבה, כפי שהוצגה בפני ביתה משפט הנכבד בעניין **זקס**, איננה נכונה.

71. מעבר לכך, בנסיבות שתוארו, טובת הציבור בכלל, וחברי הקבוצה בפרט, מחייבת לקיים דיון בהליך זה. אחרת ייצא כי המשיבה תהיה פטורה מחובות הנגישות, ותונצח הפגיעה הקשה בזכויות של אנשים עם מוגבלות.

חלק תשיעי - סוף דבר

72. תכלית חוק שוויון זכויות מתוארת היטב בדברי ההסבר של הצעת החוק (הצעת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות התשנ"ו-1996: ה"ח 2525, עמ' 628) -

"אנשים עם מוגבלות בישראל מופלים ומקופחים בתחומים רבים של חייהם. הם נוטלים חלק מזערי במוקדי הכוח הציבוריים, התרבותיים והכלכליים בחברה. מכשולים פיסיים בצד דעות קדומות וסטריאוטיפים, מולידים ניכור והרחקה. אלה האחרונים מחזקים דעות קדומות, וחוזר חלילה. מטרתה של הצעת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות היא להביא לפריצתו של מעגל קסמים זה ולפתוח את שערי החברה להשתלבותם המלאה של אנשים עם מוגבלות בקרבה. שוויון, שילוב מלא ושיתוף בחברה הם אפוא מטרות הצעה זו. הסרת מכשולים המונעים שילוב, ומתן מענה לצרכים מיוחדים שבלעדיהם שיתוף איננו אפשרי, הם הדרכים להשגת מטרות אלה".

מטרות אלה משתלבות היטב עם מטרות חוק תובענות ייצוגיות, הקבועות בסעיף 1 לחוק – מימוש זכות הגישה לבית המשפט, לרבות לסוגי אוכלוסיה המתקשים לפנות לבית המשפט כיחידים; אכיפת הדין והרתעה מפני הפרתו; מתן סעד הולם לנפגעים מהפרת הדין; וניהול יעיל, הוגן וממצה של תביעות.

73. סעדים כספיים וצווי עשה, שיינתנו בתביעה ייצוגית, יביאו לאכיפה יעילה של חוק שוויון זכויות ולכיבוד זכויות חברי הקבוצה.

74. בקשה זו נתמכת בתצהירים המבקשים המאמתים את העובדות המופיעות בה, ובחוות דעת של מומחה הנגישות, מר ישראל אבן זהב.

75. בית המשפט הנכבד מתבקש לאשר את הגשת התביעה הייצוגית, לתת הוראות בקשר לתביעה הייצוגית, כאמור בראשית בקשה זו, ולחייב את המשיבה בהוצאות.

76. מן הדין ומן הצדק לאשר את התביעה הייצוגית.

		
אסף פינק, עורך-דין מספר רישיון 47378	חמד סואעד, עורך-דין מספר רישיון 91140	גיל רון, עורך-דין מספר רישיון 14921
גיל רון, קינן ושות', עורכי-דין באי-כוח המבקשים		